

Záhonyi András (Budapest):

Észrevételek Marton Veronika: Hol rejtőznek a magyar táltosok? c. könyvéhez¹⁶

Divat manapság, hogy a kutatók, előadók, tanulmány- és cikkírók külön könyvben adják ki megjelent írásaikat. „A változatosság gyönyörködtet” elvet követve rövidebb, az olvasóközönség számára emészthető, ám igen vegyes témájú gondolatsorok kerülnek ilyenkor egymás mellé.

Marton Veronika jó érzékkel választotta ki témáit. Az Aradi Tizenháromtól kezdve a tótok (szlovákok) eredetéig és címerük megszületéséig, az ékjeles és vonalas írással (képjelekkel) írt táblák feliratainak értelmezéseitől Komoróczy Géának Árpád fejedelem származásáról írt elképzeléséig, a számítógépes „hamisítás” trükkjeitől Sumer pusztulásáig, az ott élő nép életének bemutatásáig sok érdekességről is képet kaphatunk.

Most néhány gondolattal és megjegyzéssel szeretnénk kiegészíteni Marton izléses borítójú, olvasmányos könyvét. Tesszük ezt azért, mert a szakterületeket részleteiben nem ismerő olvasók a tudományos életben megszokott érvelési logikát látva azonnal készpénznek veszik a végkövetkeztetéseket is. A teljes(ebb) kép érzékelése azonban akkor lehetséges, ha László Gyula szavaival élve a „termékeny bizonytalanságot” (és más kutatók eredményeit) is megismerjük.

Alkalmazott rövidítések (a mezopotámiai szakszótárak megnevezésére):

D.: Anton Deimel: Šumerisches Lexikon I-IV. SPIB, Roma, 1930-34.

L.: René Labat: Manuel d'Épigraphie Akkadienne. IN, Paris, 1948.

A pilisi Ziribár hegy nevének megfejtése c. írás alapja az a módszer, amelyet Marton mesterei, kollégái (pl. Badiny Jós Ferenc, Dudás Rudolf [ZMTE]) is követtek.

Nosza, rakjuk össze az elemzendő szót szótagjaiból úgy, hogy azokhoz a sumer szótárak (A. Deimel, R. Labat) jelentéseit társítjuk. Ha azokat egybeolvasva az adott helyre, tárgyra, személyre stb. illő, jellemző olvasatot kapunk, máris előttünk áll egy újabb példa „a magyar szótagok jelentéseinek rég elfeledett felismeréséhez”.

Ziribár esetében az alkalmazott képlet a következő:

L. 84 ZI + L.86 RI + L.381 BAR = ZI.RI.BAR

¹⁶ Cikkgyűjtemény – Matrona, Győr, 2013.

Jelentéseiket a szerző részletesen is felsorolja. Néhányat most mi is megadunk:

L. 84 felkel, emelkedik, megfordul

L.86 világít, felvillan, lakik

L. 381 felkelő Nap, (nap)fény, sugárzik, Napisten

Összegezve: a Nap, a fény felbukkanásának helyéről (egy magaslatról) van szó, ahol a régiségben fényszertartás, napvárta lehetett.

Megjegyzés: Nagyon tetszetős ez az érvelés. Tudnunk illik azonban, hogy az említett három jel ilyen sorrendben nem fordul elő mezopotámiai írássemlékekben, ezért a szerző csak reménykedhet, hátha egyszer előkerül olyan írássemlék, amelyben a három jel egymás után is felbukkan.

A. Deimel páter Sumer Lexikon I.-ében szerepel a zi-ir-ri olvasat (D.84/86), azaz a ZI és az IR egymás után állnak – jelentése „zerstören”, magyarul: szétrombolni, elpusztítani. Ez az olvasat azonban már nem illeszkedik a pilisi Ziribár hegy nevének előbbi értelmezéséhez.

Az Álmos fejedelem neve az ékiratokban c. írás ugyanerre a módszertanra épül. (Témája: egy gazdasági tartalmú tábla Bur Szin, a III. Ur-i dinasztia utolsó előtti királya idejéből.)

A jobbról 3. oszlop olvasata (Marton szerint):

DUMU AL.LA.MU = a bőségadó fokos utódja

Marton nem közli a jelszámokat, ezért most azokkal kiegészítjük a főbb jelentések felsorolását:

L.144 DUMU fiú, fia valakinek, TUR kicsi

L.298 AL csákány, ásó, kapa, balta (fokos), sumer prefixum

L.55 LA bőség

L. 61 MU ad, név, magas, döntés, jóslat, év

Megj.: Itt már valóban felbukkan egymás után a (mi „Álmos” vezérünk nevére hasonlító olvasatot adó) három jel. A három jel olvasata azonban az „Álmosnál” is jobban összezseng pl. az „állam” szavunkkal, s még a záró „s” hangoztatni se kell hozzátoldanunk.

Marton szerint AL.LA.MU (azaz Álmos) a beiktatandó pap neve.

„Ráadásként” a 4. oszlopban a PA-AL olvasatot (jelentése: a fokos papja) a „Pál” név eredetizéséhez használja fel.

Többek szerint a damaszkuszi úton megvilágosodó Saul rabbi névválasztásával kapcsolatba hozni az előbbi két sumer jel (L.295 PA és L.298 AL) olvasatát igen élénk fantáziára utal.

Indoklás: A L.295 PA fő jelentése: kis ág, elágazás, szárny. A PA.TE.SI valóban jelent főpapot, a **TE** és a **SI** jelek azonban **nem szerepelnek** a szóban forgó feliratban.

Az előljáró, vezető jelentés is szerepel ennél a jelnél – sumer olvasata ekkor azonban ÚGULA vagy AKIL. Ú.GU.LA egyébként írnokot is jelent (D.295/50).

A DUB.SAR jelentése a 2. oszlopban valóban írnok – azonban ez a szó **sumer, nem asszír**. Asszírul az írnok tupšarru. (Lásd: L.138 DUB tábla, D.138/50 DUB.SAR írnok.)

Az „*Antanténusz...*” kezdetű mondóka megfejtési kísérletével kapcsolatban érdemes megemlíteni, hogy már mások is megkísérelték, köztük Dudás Rudolf [ZMTE] és Farkasinszky Tibor [Miskolci BE] is. Ahány fejtő, annyiféle (sumer olvasatok alapján készített) értelmezés. Így „végső megoldásról” még aligha beszélhetünk.

Megj.: Az asszír-babiloni ékjeleket és rovásjeleinket tartalmazó táblázattal (63. o.) megint csak az a probléma, hogy a sumer szavak jelentéseit felhasználó értelmezésben jóval későbbi (nem sumer kori) jelformákat tüntet fel a szerző.

A *Népek táblája* pecséthenger nyomat (Kr. e. 3500 vagy 2500, British Museum, London) feliratának értelmezéseit (79-84. o.) érdemes kiegészíteni a következőkkel:

Marton V. olvasata:

BI.KU.LU félelmetes idegen,
elfogott személy
URU GAL.LU a védelmező király
KAL DU¹⁷ az ország vezére

MEZ SAR szövetséges
US KU ZU hűséges idegen
támasz

Kiegészítés (más olvasati lehetőségek):

GIBIL DIL HUN(GÁ) új ember, harcos

SES LUGAL a király testvére
KAL(AG) KI az ország elsője (vagy: GURUS KI az ország hőse)
DUB SZAR írnok, az írás hőse
USZ PAB ZU a régió atyja, a tudó

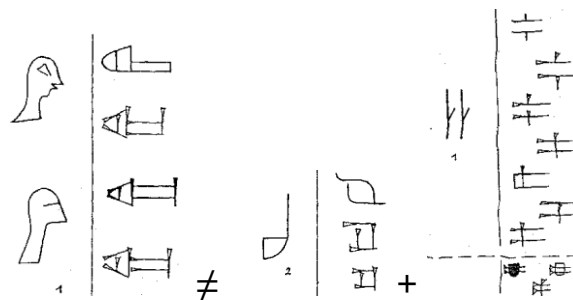
„*A székely áldozókupa*” c. részben a GU(R).PA jelkettős (a jelentések: mérőeszköz + fej) kiolvasása „**kupának**” is felvet szakmai kérdéseket.

A L.115 SZAG (jelentése: fej, koponya) babiloni-asszír kori ékjeleinek fel-
darabolása

$$\text{SZAG} = \text{SZI} + \text{PA}$$

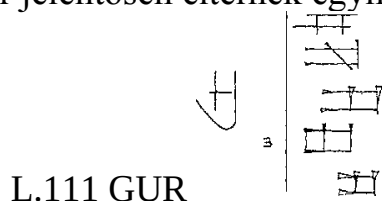
L.115 SZAG = L.112 SZI szarv + L. 295 PA facsúcs, elágazás
még rendben is lenne, azonban az ősi és klasszikus sumer képjelek (vonalas jelek) esetében már nem működik:

¹⁷ A KAL DU olvasat „összefüggésbe hozása a káldokkal (káldeusokkal)” gyengéje, hogy a L.461 jel jellemző és közismert olvasata KI. Deimel 461/18-nál szerepel egyedül a DU olvasat föld, ország jelentéssel – de a többi bejegyzésnél a tipikus sumer KI olvasat áll.

A L.112 SZI ékjelének helyettesítése a „hasznló” GUR-ral (L.111 GUR térfogatmérték)

módszertanilag azért **kifogásolható**, mert a szerző magyar szavaink ősi sumer párhuzamait „keresi”. A helyettesítést (ahogy az előbbi jelfeldarabolást is) tehát a **sumer** korban használt **jelek**nél kellene megtennie – azok azonban már jelentősen eltérnek egymástól:

A *Hamisítás vagy gyerekes tréfa?* c. cikkben az Ur-i mozaikjelvényről (felségjelvény, kb. Kr. e. 2500) esik szó.

Az Oxfordi Egyetem (Nagy-Britannia) honlapjának alján is felbukkanó „számítógépet kezelő sumirok” (Photoshop programmal szerkesztett) ábrája nyilvánvalóan tréfa. Nyilván az ókori szövegek és a netes (számítógépes) közzététel kettőssége ragadta a honlap készítőit a „vizuális játékra”.

<http://etcsl.orinst.ox.ac.uk/edition2/cuneiformwriting.php>

(ETCSL: The Electronic Text Corpus of the Sumerian Literature)

Az Ur-i mozaikjelvény átszerkesztett felső sorának „részlete” és eredeti („számítógép nélküli”) változata.

A képet megjelölő **Ancient Times** (exploring ancient eras – magyarul: régi idők felfedezése) honlap bejegyzésében („postjában”) megjelenő „kérdést”¹⁸ - www.ancienttimes.net/ikonboard/upload/sumercomputer - ezért nem is érdemes komolyan venni. Veronika 7 oldalas „aggodalma” ezen hírlapi kacsá szaporodásnak indulásáról talán túlzott – ám alapjában véve jogos, hiszen a forrásból kiemelt, átszerkesztett képpel egyes oldalak „világszenzációt” próbáltak gyártani. Mindenképpen köszönjük meg neki, hogy felhívta figyelmünket erre a mosolyt fakasztó tréfára¹⁹ és az olvasóközönséget félrevezető következményeire!

¹⁸ „A sumerokhoz számos találmány köthető, de azt tudtad-e, hogy ők találták fel az első **számítógépet** (computer-t)?” (2002.) Az oldalon számos hasonló tréfás kísérletet találunk – pl. Elvis Presley *Love Me Tender* (latinul: *Tenere Me Ama*) és *Blue Suede Shoes* slágerdalainak sumer nyelvű változatát, melyet Simo Parpola finn asszirológus segítségével készített el Dr. Ammond. Nem könnyű, de érdekes kísérlet – így vélekedett Parpola a fordításról. A nylon harisnya a sumerok idejében még nem létezett, ezért a gyapot lábbeli (cotton boots) sumer fordítását /šuhub gu/ használta fel. Forrás: www.helsinki.fi (2002.) A részletes fordítás a megadott linken (ahogy az várható is volt): „not found” (nem elérhető)... ☺

Az egyetem modern sumer-angol szótára, melyet a Pennsylvániai Egyetemen Sjöberg szerkeszt, a fordítás idején még csak az A és B betűknél tartott (angol-sumer szótár pedig egyáltalán nem állt rendelkezésre). *Megj.: A Pennsylvania Sumerian Dictionary* az eddigi összes sumer, babiloni és asszír olvasatot gyűjti majd egybe. A Mezopotámiában használt sumer és akkád (babiloni-asszír) jelek ősi változatait azonban nem vizsgálja, így az olvasatokat ellenőrizni igen nehézkes (csak a forrás [tábla, pecséthenger] előkeresése és a jelek egyenkénti vizsgálata lévén lehetséges). **Eredmény:** a tekintélyes kutatók kiváló és hibás olvasatai egyaránt „dogmaként” rögzítődnek. A jövő kutatói tehát egy szakmailag újra nem értékelt, elírásokat-hibákat is tartalmazó szótár alapján kénytelenek majd dolgozni. Záhonyi András három év munkájával elkészítette a **Sumer-akkád-magyar kieszótárt** és **jeltárt** (www.sumer.hu), mely az ősi és klasszikus sumer jelek átcsoportosítása révén lehetővé teszi a hibás sumer olvasatok felismerését, az adott szövegbe jobban odaillő olvasat megtalálását. A tekintély- és dogmatisztelő MTA és ELTE egyelőre nem biztosít nyilvánosságot szó- és jeltárunknak. (*Fel-tételezett magyarázata:* Az ELTE Asszirológia Tanszéke munkatársainak is újra kellene gondolni eddigi olvasatait – ez azonban sok munkát követel és időnként presztízavesztéssel is járhat... ☺)

¹⁹ www.tte.hu/toertenelem/tenyleg/7659-sumervallas-es-az-okori-szamitogep (2013. márc. 26.) Forrása: www.tenyleg.hu → Sumer vallás és az ókori számítógép